

Tukholman syndrooma

On kulunut jo lähes viisi vuotta ensimmäisen kirjani julkaisemisesta. Tähän päivään mennessä ei ole tietoisuuteeni tullut ainuttakaan epäilevää kannanottoa saati sitten moitetta jonkin sellaisen esiin tuomisesta, joka ei pitäisi paikkaansa. Päinvastoin on moni asioiden kanssa tekemisissä ollut ilmaissut kiitollisuutensa ja todennut jopa jokaisen sanankin pitävän paikkansa.

Kun nyt on näin suuri määrä vettä virrannut ajan uomassa ja jokainen tekstini löytänyt vahvistuksensa suuren todistajamäärän kertomuksissa ja lausunnoissa, uskoisi yleistilanteen maassamme muuttuneen olennaisella tavalla. Näin ei kuitenkaan ole tapahtunut, ei ainakaan odotustemme mukaisesti. Tuhannet ihmiset ovat saaneet ainakin jonkinlaista apua kirjoistamme, kaseteistamme ja ennen kaikkea internetsivuiltamme. Lehtikirjoituksista voimme todeta, että nyt ammattilaisetkin ovat laatimassa kirjoja aiheesta. Yksi tuttavamme luki puhelimesta hiljattain Aamulehdessä olleen pitkäkhön artikkelin, joka kertoi erään psykologin valmistelemasta kirjasta aiheena narsistinen persoonallisuushäiriö. Häneen oli tehnyt suuren vaikutuksen se, ettei artikkelissa ollut mitään uutta ajatusta, vaan kaikki on ollut vuosikausia luettavana kirjoittamissani teksteissä.

Tänä päivänä on tullut selviöksi se seikka, että ammattikuntaa halventamatta jopa ammattilaiset itsekkin toteavat yhä useammin ja avoimemmin, että korkea koulutus on ollut suurena estävänä tekijänä narsistisen persoonallisuushäiriön todellisen olemuksen ja vaikutuksen näkemisessä. Yhtenä merkittävänä seikkana kaikelle salaperäisyydelle näyttelee suurta osaa ns. Tukholman syndroomana tunnettu tekijä, jota ei ole oikealla tavalla osattu yhdistää tälle alueelle.

Kirjoittaja on jo vuosikausia melkoisessa määrin samaistanut narsistisen persoonallisuushäiriön, henkisen väkivallan ja väärän vallankäytön. Kaikki henkinen väkivalta ja väärä vallankäyttö eivät automaattisesti merkitse narsistista persoonallisuushäiriötä, ja siksi selventävä rajanveto on todella vaikeaa. Psykopaatin luomaan ilmapiiriin ja vaikutusalueeseen kuuluu kuitenkin väistämättömästi sellainen määrä ihmisarvoa alentavia tekijöitä, että tällä kohtaa voidaan merkitä yhtäläisyysmerkki aivan kuin matemaattisessa samanarvoisuudessa:

Psykopatia/narsistinen persoonallisuushäiriö = rajaton henkinen väkivalta = rajaton väärä vallankäyttö. Hämäävintä kaikessa on kuitenkin ilmiön salaperäisyys ja näkymättömyys, minkä selittämiseen ei riitä edes laajempi tutkimus. Tässä yhteydessä katselemme tätä aluetta ns. Tukholman syndrooman näkökulmasta, mikä omalla tavallaan selventää ns. uhrin käytöstä ja asennetta kokemaansa henkiseen ja joskus ruumiilliseenkin väkivaltaan.

Vielä tänä päivänä hämmästyttää viestimme eteenpäin saamisen hitaus. Alemmilla terapeutisilla tasoilla on selvästikin omaksuttu lisää ymmärrystä asiaamme koskien, mutta yhä vielä meidät saavuttavat todella surulliset viestit ahdistuneilta ihmisiltä, joilla yhteydenotot korkeamman luokan ammattilaisiin ovat aikaansaaneet lisääntyntä neuvottomuutta ja syyllisydentunnetta.

Elämme ajassa, jossa entistäkin enemmän asioita tahdotaan selvittää syyllisyyden toteamisella, sen sijaan että haluttaisiin löytää kaikki ne merkittävät tekijät, jotka ovat johtaneet kulloisenkin tilanteen syntymiseen. Koska ammattilaisen aika on entistäkin rajatumpi, ei pelkästä ajan rajallisuudesta johtuen pystytä lähestymään asiaa tarvittavalla ja hedelmällisellä tavalla.

”Miksi et eroa?”

”Miksi jatkat sellaisen ihmisen kanssa?”

”Miksi suostut kaikkeen siihen, mistä olet kertonut?”

”Miksi et ryhdy toimenpiteisiin asioiden muuttamiseksi?” jne.

Tukholman syndrooma nähdään valitettavasti aivan liian rajatuissa puitteissa, lähinnä vain konkreettisissa kriminaaleissa tilanteissa, joiden huomioonottamisen raja kulkee selvästikin median halukkuudessa raportoida niistä. Todellisuus tänä päivänä on kuitenkin se, mistä vähitellen tavallinenkin kansa saa muistutuksia, joita ei vain osata yhdistää kokonaisuuteen. ”Mies tappoi vaimonsa. Perhe tunnettiin hyvin tasapainoisena ja onnellisena.” ”Vaimo puukotti miehensä ja lapsensa. Hänet tunnettiin miellyttävänä ja merkittävänä yhteiskunnallisena vaikuttajana.”

Kuinka monen tällaisen uutisoinnin takana piilotteleekaan perusongelmana narsistinen persoonallisuushäiriö ja siihen liittyvä Tukholman syndrooma! Ulospäin annettu vaikutelma, kulissiavioliitto, maineen säilyttäminen – monen hymyllä ja näennäisellä onnellisuudella silatun liiton takana piilottelee usein hirvittävä kummitus, jonka olemassaoloon asianomaiset itsekään eivät enää usko asian kammottavuuden tähden. Täydellinen torjunta ei ole tänä päivänä vain mieleltään selvästi sairaiden ihmisten ongelma, vaan siihen turvautuu entistä useampi elämän kestävämmien tilanteiden keskellä. Tässä juuri on yksi suurimmista ongelmistamme näistä asioista puhuttaessa. Kaikissa olennaisissa osatekijöissäkkin sairauden ja normaalisuuden raja on entistä vaikeammin erotettavissa tai rajattavissa, koska omalla, absurdilla tavallaan, tekijäkokonaisuudessa on mukana uhri normaalina ihmisenä, sekä käsittämättömän idearikas ja luovuutta täynnä oleva kiusaaja, häiriöinen ihminen. Nämä kaksi vaikutuskenttää sekoittuvat toisiinsa niin hämäävällä ja uskomattomalla tavalla, että oikeastaan vain itse tässä paholaisen kehässä ollut ihminen on kykenevä näkemään niin kokonaisuuden kuin osatekijätkin juuri sellaisessa valossa, missä kaikelle voidaan löytää edes jollakin lailla ymmärrettävä selitys.

Syyllyttävä ammattilainen tai terapeutti ei ole ilmeisestikään koskaan tullut ajatelleeksi, kaiken ammattimaisuutensa keskellä, juuri niitä seikkoja, jotka avaisivat aivan uusia ovia ja ikkunoita asian ymmärtämiselle. Uhri ei itse useinkaan ole kykenevä lähestymään oikeita ulospääsyeitä yksinkertaisesti siitä syystä, että hän on aivan liian kauan elänyt uhrin ja panttivangin roolissa. Hän ei ole ”se ratkaiseva lenkki” ongelmavyöhydessä, vaan ammattilaisen tulisi johdatella keskustelu ja selvittäminen oikeaan suuntaan, oikeat ikkunat ja ovet raottamalla.

”Miksi et ole aikaisemmin tehnyt sitä ja sitä? Oletkohan sinä riippuvainen persoonallisuus? Eikö olisi jo aikaa sitten pitänyt paeta? Olethan sinä aikuinen ihminen, jolla on päätösvalta!”

Aikanaan panttivankitilanteissa rikollista auttaneet ja sympatisoineet ihmiset saattoivat saada ankariakin rangaistuksia, ennen kuin asiaa alettiin ymmärtää oikealla tavalla. Ihmisenhän oli tilanteessa, jossa hän maallikkona (rikollisuutta tuntemattomana) oli täysin voimakkaamman ja usein aseistautuneen ihmisen vallassa. Enää ei ajatella, että hänen tulisi aina toimia yhteiskunnan hyvän ja oikeuden toteuttajana, vaan nähdään hänen loukkaantumisen ja kuoleman pelkonsa. Hän luonnollisestikin ajattelee omaa selviytymistään ja henkiin jäämistään. Siksi ensisijainen ajatus on toimia tilanteen vaatimusten mukaisesti, eli myötäilemällä ja sopeutumalla lievittää kärsijänsä tilannetta.

Tänä päivänä voimme lukemattomia kertomuksia kuulleena todeta, ettei tarvita mitään epäonnistunutta pankkiryöstöä tai panttivankitilannetta asian olemuksen julkituomiseen, vaan aivan tavallisen perheen maineessa olevissa yhteisöissä henkisesti raunioitetaan tuhansia ihmisiä ilman että kukaan panisi sitä merkille.

Mikä sitten on suurin ja merkittävin tekijä asian salassa pitämiselle, Tukholman syndroomasta tutulle käytösmallille? Jos perheessä on lapsia, on ehkä huoli lapsesta tai lapsista suurin ja surullisin tilanteeseen sitova tekijä. Kaikki liittyy omalla tavallaan erään James Bond- elokuvan nimeen; ”Pelko on aseeni”. Pelko on jokaisen psykopaatin ensisijainen ase, jonka avulla uhri saadaan tottelemaan tiettyyn rajaan asti. Onneksi useimmiten kaikki uhkailu ja pelottelu eivät johda toteutumiseen asti. Emme kuitenkaan rohkene kenellekään sanoa, että hänen pelkonsa on aiheeton.

Jotkut ovat sitä mieltä, ettei meidän ollenkaan tule käyttää sanaa ”pelko”, koska se ruokkiin väärää asennetta ja antaa entistä enemmän valtaa kiusaajalle. Pelko sanana on kuitenkin hyvin monikäsitteinen. Kun kerran pelko on narsistisen persoonallisuushäiriöisen suurin vallankäyttökeino, tulisi se riistää häneltä pelkäämättömyydellä. Mikään ei ole hänelle inhottavampaa ja masentavampaa kuin se, ettei hänen aseensa toimikaan hänen haluamallaan tavalla! Tärkeää on riisua hänet aseista, mutta erittäin huomionarvoista on, ei pelätä, vaan olla varovainen, järkevä, eikä uhmata häntä väärällä tavalla.

Kiusaajalle tulisi pystyä osoittamaan hänen väärä vallankäyttönsä, joka on paljastunut, mutta useissa tapauksissa on vaarallista saattaa hänet liian suureen häpeään. Kokiessaan henkisten tukiensa sortumisen, etenkin jos on kysymys hengellisistä kainalosauvoista, saattaa hyvinkin maltillinen ja ruumiillisesta väkivallasta pidättäytynyt henkilö muuttua raivoiseksi tappokoneeksi. Jokainen kiusaaja on erilainen, eikä ole mahdollista laatia yksityiskohtaista ja peittävää ohjeistoa. Kiusaajan toiminta tulee saattaa julkisuuteen, tietoisuuteen, mutta häntä itseään ei saa häpäistä liiallisesti, koska emme koskaan voi tietää hänen todellisia rajojaan. Vain pelotteluksi tarkoitetut uhkakuvat voivat muuttua rajuksi todellisuudeksi vastoin kiusaajankin todellista tarkoitusta. Hän ei ole missään suhteessa normaali ihminen, hän on todellisuudessa totaalisen arvaamaton, ennalta

aavistamaton. Hänen käytöksensä saattaa muuttua pienestäkin tekijästä johtuen, jota emme normaalina ihmisenä pysty käsittämään eikä määrittelemään. Niin hullulta kuin se tuntuukin, saattaa jopa jokin mielestämme täysin positiivinen asia aiheuttaa hänen käsittämättömässä tietokoneohjelman kaltaisessa mielessään täysin negatiivisen reaktion!

Jatkamme aihetta tulevissa kirjoituksissa